ALEX. LĂPĔDATU
Membru al Academiei Române

ÎNTRE CUZA-VODĂ ŞI COSTACHE NEGRI

EXTRAS DIN VOLUMUL « OMAGIU PROFESORULUI IOAN LUPAŞ »

BUCUREŞTI
M. O., IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
1941

ÎNTRE CUZA-VODĂ ȘI COSTACHE NEGRI

Sunt cunoscute legăturile de afectuoasă și devotată amiciție, politică și personală, dintre acești doi mari protagoniști ai epocei unirii Principatelor. Inchinându-și toată priceperea, toată râvna și tot sufletul intereselor patriei, C. Negri a fost cel mai de seamă colaborator, în chestiunile diplomatice, ale prietinului și Domnului său. Ceia ce M. Kogălniceanu a fost, pentru acesta, în politica internă, ca promotor al marilor reforme sociale și politice, care fac gloria domniei lui Cuza-Vodă, a fost, în politica externă, pentru dificilele probleme diplomatice ce s'au pus acestei domnii, C. Negri, în calitate de agent al Principatelor-Unite, României de mai apoi, pe lângă Poarta Otomană. De aceea a și fost numit: *adevăratul Ministru de Externe al lui Alexandru Ioan I.*

Și cu drept cuvânt. Căci problemele de care vorbim avându-și — în primul și ultimul loc — deslegare la Constantinopol, era în sarcina reprezentantului Domnului român de aci să poarte grija prezentării, susținerii și rezolvării lor, potrivit intereselor și necesităților de atunci ale țării. Și este meritul său netăgăduit că, îndepărtând, cu abilitatea unui diplomat consumat, piedecile ce stăteau ori se puneau în calea favorabilei lor soluționări, ele s'au rezolvat, cu toatele, în chipul cel mai fericit pentru consolidarea și desvoltarea noului Stat român dela Dunărea-de-Jos. E destul, spre a învedera aceasta, să amintim pe cele mai importante:

1. Recunoașterea îndoitei alegeri a lui Cuza-Vodă în Moldova și Țara-Românească, împotriva dispozițiunilor Convențiunii dela Paris, a rezistenței Curții suzerane și a uneltirilor unora din Puterile garante.

2. Vizita Domnului român la Constantinopol, după această recunoaştere, spre a îndeplini, în mod aşa de demn pentru sine şi înălţător pentru ţară, îndatoririle sale formale de vasal al Sultanului.

3. Recunoaşterea unirii depline a Principatelor, prin constituirea unui singur Guvern, unui singur Parlament şi unei singure Capitale, la Bucureşti, în 24 Ianuarie 1862, nu numai împotriva intereselor Porţii Otomane, ci şi a celor două mari Impărăţii vecine.

4. Rezolvarea, conform necesităţilor naţionale, a chestiunii aşa de complexe şi arzătoare, a mănăstirilor închinate, cu înlăturarea tuturor încercărilor de a ni se impune soluţiuni care să prejudicieze poziţia morală şi materială a Statului, prin încălcarea autonomiei şi înstrăinarea patrimoniului naţional.

5. Recunoaşterea de către Curtea suzerană şi Puterile garante — după o nouă vizită a lui Cuza-Vodă la Constantinopol, admirabil pregătită şi regisată de reprezentantul său — a Statutului desvoltător Convenţiunii dela 1858 şi a nouăi legi electorale, octroiate după lovitura de Stat dela 2 Mai 1864, recunoaştere care aduse cu sine dreptul deplinei libertăţi de legiferare în afacerile dinlăuntru ale ţării.

Toate aceste capitale realizări s'au îndeplinit prin C. Negri, care a secundat năzuinţele patriotice ale Domnului şi a urmărit scopurile politice ale ţării cu toată autoritatea şi prestigiul pe care şi le câştigase, prin eminentele sale calităţi, în lumea înalţilor diregători ai Porţii şi încercaţilor reprezentanţi ai Puterilor garante, acreditaţi în acea vreme pe lângă Sultanul turcesc. Cu bună dreptate putem zice dar, cunoscând rolul pe care C. Negri l-a îndeplinit la Constantinopol, că n'a avut Cuza-Vodă, dela începutul până la sfârşitul domniei sale, un colaborator mai valoros şi preţios şi n'a avut, personal, un prieten mai credincios şi mai devotat ca pe acest mare patriot din epoca unirii dela 1859.

* * *

Dar dacă C. Negri a ştiut să-şi slujească cu credinţă şi devotament Domnul în toate împrejurările, n'a înţeles să facă aceasta niciodată împotriva propriilor sale convingeri şi simţăminte. Astfel, deşi solicitat personal şi cu deosebită insistenţă de Cuza-Vodă să accepte demnităţi ce i se păreau, în acele momente, că numai un om de felul lui C. Negri le-ar putea îndeplini cu bine

și folos pentru țară și tron, el refuză totuși, cu mult tact însă, spre a nu jigni ori măcar indispune pe Domnitor. E vorba de refuzul său de a accepta Prezidenția Adunării legislative, constituită la sfârșitul anului 1864, pe temeiul Statutului desvoltător și a nouăi legi electorale aprobate și promulgate în acel an.

Faptul în sine e cunoscut din actele oficiale — procesele-verbale ale ședințelor Adunării — care menționează că, în locul președintelui numit de Domn, al lui C. Negri, neîntors încă în țară dela postul său din Constantinopol, Adunarea rămase a fi prezidată mai întâi de președintele de vârstă, N. Boränescu, apoi de vicepreședintele ales, Al. Em. Florescu, delegat, mai târziu, în această calitate a sa, să conducă desbaterile în locul președintelui, împiedecat din cauză de boală să participe — zice decretul domnesc de numire — la lucrările Adunării. In arhiva lui Cuza-Vodă dela Academie se găsesc însă amănunte cu privire la această interesantă chestiune, de natură a ne-o face mai bine și mai de aproape cunoscută.

Mai întâiu însă, câteva lămuriri preliminare.

După lovitura de Stat dela 2 Mai 1864, Cuza-Vodă supuse aprobării poporului, prin plebiscit, un Statut desvoltător Convențiunii din 1858 și o nouă lege electorală, care să înlocuiască pe cea alăturată acestei Convențiuni, după care se făcuse, până atunci, constituirea Adunărilor elective.

Prin Statutul desvoltător se modifică articolele din Convențiune privitoare la puterea executivă și legislativă a Statului, așa fel că aceste puteri se concentrară în mâinile Domnitorului. Adunarea electivă (Camera) și Corpul ponderator (Senatul) fură puse direct sub tutela sa. Iar prin noua lege electorală, dreptul de vot, rezervat mai înainte numai marilor proprietari, se extinse asupra tuturor contribuabililor, profesioniștilor și intelectualilor, împărțiți în două categorii de alegători: a) *primari*, în care intrau toți cei ce plăteau o dare oricât de mică către Stat și b) *delegați*, în care intrau știutorii de carte cu venit de cel puțin o sută galbeni pe an, profesioniștii de toate felurile și intelectualii cu diplomă.

Cum se vede, un adevărat vot universal, nu direct, ci indirect. Căci cincizeci de alegători din categoria întâia alegeau un delegat din categoria a doua, care, acesta numai, exercita dreptul de vot, direct. Nimeni nu putea vota, la alegerile pentru Adunarea legislativă, decât dacă primise o delegație în acest scop dela alegătorii primari, indirecți.

Evident că o asemenea extindere a votului, pe baze democratice, avea să schimbe fundamental structura și compoziția Parlamentului, iar noua procedură electorală avea să înlesnească alegerea, numirea mai bine zis, fără nicio excepțiune, a candidaților designați de Guvern, cum s'a și întâmplat de fapt. Așa dar, pe lângă că Parlamentul fu pus, cum am arătat, sub tutela directă a Domnului, el mai avea să fie alcătuit numai din candidați partizani ai Guvernului.

In adevăr, după ce Statutul desvoltător și principiile legii electorale fură aprobate de Curtea suzerană și de Puterile garante, ele se puseră în aplicare. Alegerile pentru consiliile comunale și județene, ca și cele pentru Adunarea legislativă, se făcură pe baza nouăi legi electorale. Cele dintâi — alegerile pentru consiliile comunale — la 26 Iunie (în comunele urbane reședințe de județ), la 2 Iulie (în celelalte comune urbane) și între 3 și 15 August (în comunele rurale), iar cele județene în Septemvrie. Cele din urmă, pentru Adunarea legislativă, la sfârșitul lui Noemvrie. Și anume, în județe la 24, iar în orașe la 25 ale acestei luni.

După ce alegerile fură terminate, se constitui — potrivit Statutului desvoltător — Corpul ponderator (Senatul) din 32 membri numiți direct de Domnitor dintre oamenii politici de seamă ai țării și din 32 de membri aleși tot de el de pe listele de câte trei consilieri județeni pe care i le prezentă Ministrul de Interne. Și anume câte unul de fiecare județ. Parlamentul astfel alcătuit, Guvernul întocmi regulamentele de funcționare, atât pentru Senat, cât și pentru Adunarea legislativă. Apoi, în virtutea Statutului desvoltător și pe baza nouilor regulamente, Domnul urma să numească pe președintele Adunării și pe unul din cei doi vicepreședinți ai Senatului, președintele acestuia fiind, de drept, Mitropolitul din Capitală. Ceilalți membri ai birourilor aveau să fie aleși de fiecare corp legiuitor în parte, după ce Parlamentul se va fi deschis (la 6/18 Decemvrie 1864).

* * *

Chestiunea Prezidenției Adunării preocupă în deosebi pe Cuza-Vodă, care dorea ca persoana desemnată pentru această înaltă demnitate să fie « un om bine reputat în opiniunea publică, devotat șefului de Stat și instituțiunilor țării, de o moralitate impunătoare, calm, ferm, experimentat, care să știe conduce o Adunare așa de numeroasă ». Pentru a-l găsi, Domnul trecu în

revistă pe toți cei ce ar fi putut îndeplini aceste condițiuni. Numărul lor era de altfel foarte restrâns.

Exceptându-i, pe rând, pentru un motiv sau altul, alegerea lui se fixă asupra persoanei fostului președinte al Divanului adhoc al Moldovei, asupra lui C. Negri, care primise șase mandate în alegeri (la București, Iași, Craiova, Galați, Tecuciu și Ismail). Un adevărat plebiscit, de sigur voit și anume pregătit, ca o indicațiune că, în aceleași sentimente cu Domnul, țara însăși îl reclamă la demnitatea în care urma să fie numit.

Intr'o scrisoare personală pe care i-o adresă imediat după ce corpul electoral fu convocat pentru alegerea Adunării legiuitoare, Cuza-Vodă îi solicita acest sacrificiu pentru țară și pentru sine. In același timp, el însărcina pe devotatul său secretar domnesc, pe Baligot de Beyne, să transmită și dânsul, motivat, cu toate argumentele ce se impuneau, dorința sa lui C. Negri.

Scrisoarea lui Cuza, ca și originalul scrisorii lui Baligot, nu s'au păstrat. Au rămas, de sigur, în arhiva personală a lui Negri și — cine știe când și de unde vor ieși ele vreodată la iveală. Până atunci avem însă la dispoziție conceptul scrisorii lui Baligot, păstrat în menționata Arhivă dela Academia Română — o ferventă și extrem de stăruitoare pledoarie pentru ca Negri să satisfacă dorința Domnului.

N'a rămas niciun argument, de ordin politic sau personal, și niciun mijloc de captație care să nu fi fost folosit în această bine întocmită și prea frumoasă scrisoare, ca tot ce ieșea din mintea luminată și chibzuită, din inima caldă și devotată și din condeiul meșteșugit și plin de talent al acestui neprețuit colaborator, zi de zi, a lui Cuza-Vodă.

Trebue deci ca ea să fie cunoscută în întregime. Căci numai așa se va putea înțelege bine motivul pentru care Domnitorul oferea așa de insistent lui C. Negri Prezidenția Adunării legiuitoare. Și numai așa se va putea vedea modul cum era privit rolul lui în fruntea acestei Adunări. Iat-o (Academia Română, ms. Nr. 4862, ff. 129—134):

Bucarest, le 15/27 Novembre 1864.

Mon cher Négry,

Vous recevrez avec cette lettre que vous porte — [1]) une lettre du Prince Régnant qui vous fera part de ses vues sur vous. S.A.S. ne se dissimule pas

[1]) Loc alb pentru numele curierului.

qu'Elle vous demande un véritable sacrifice, mais Elle fait directement un appel à votre patriotisme et Elle ne doute pas que vous ne consentiez à rendre au pays et à Elle le service qu'Elle vous demande.

Vous savez que le Statut additionnel réserve au Prince Régnant la nomination du Président de l'Assemblée élective. Mais où trouver cet homme à qui il faut tant de qualités pour donner une bonne et sage direction à l'Assemblée et la mettre dans cette voie de travail sérieux, qui puisse, qui sache la conduire et qui ait assez d'autorité pour réussir.

Le Président doit être un homme bien posé dans l'opinion publique, dévoué au Chef de l'Etat et aux institutions du pays, d'une moralité imposante, calme, ferme, expérimenté, qui sache manier une réunion nombreuse. J'ai entretenu plusieurs fois le Prince Régnant de ce phénix à trouver; j'ai parlé de Mr. N. Kretzoulesco, qui a beaucoup de qualités désirables, mais qui manque peut-être de liant; S.A. a besoin de lui dans le ministère, soit à son poste actuel, soit pour certaines éventualités au Ministère des Finances. Le Prince Régnant aurait songé à Iepoureano s'il ne s'était pas compromis et s'il ne continuait pas de se compromettre par la manifestation, en toute circonstance, de ses rancunes contre le coup d'Etat. Alors, tout en faisant cas de vos répugnances probables, il a bien fallu penser à l'ancien Président du Divan *ad-hoc* de Moldavie.

Il n'y a donc que vous mon cher ami, et le Prince Régnant ne peut compter que sur vous. Rappelez-vous bien que le Président de l'Assemblée élective est élu chaque année et que, sous le régime actuel, la session ne dépassera jamais sa durée réglementaire de trois mois. Le Prince-Régnant ne veut point vous imposer ce sacrifice pour les années de la législature: S.A.S. vous demande seulement de présider la première session, celle qui inaugure une ère nouvelle.

Que le souvenir des tumultes parlementaires du passé ne pèse pas sur votre détermination; rien de pareil ne peut se produire. La Chambre ne renfermera certainement aucun élément de trouble; devant les manifestations populaires inspirées par les grandes mesures que vous connaissez, réactionnaires et ultra-libéraux ont disparu; les élections des conseils-généraux permettent de préjuger ce que seront les élections de l'Assemblée. Les masses, les paysans, les petits propriétaires, les bourgeois, le commerce ont voulu connaître les candidats du Prince Régnant et les ont nommés. La même chose se produit pour les élections qui auront lieu dimanche prochain. Le pays a abdiqué, en un mot. Je constate le fait, non sans une légère nuance de regret, je l'avoue, l'homme politique n'ayant pas tué chez moi le philosophe, le libéral, et mon esprit se regimbant comme mon bon sens contre une sorte de fétichisme qui pourrait devenir dangereux, s'il était trop prolongé et s'il s'adressait à un homme moins clairvoyant que S.A.S. Bref, pour revenir au fait, vous aurez certainement une Chambre dévouée, docile, très disposée à des travaux sérieux.

Je dois ajouter, pour être sincère, que cette Chambre n'aura pas ses franches coudées comme l'ancienne. Le Règlement qui, aux termes du Statut, doit être préparé par les soins du Gouvernement, m'a été confié. Je me suis quelque peu indigné contre moi-même; mais j'ai fait appel à toute ma raison et je puis vous affirmer que mes soins, puisque soins il y a, attesteront la sollicitude du Gouvernement pour... son propre repos et, je l'ajoute bien

vite, pour le repos du pays. Plus d'interpellations, plus de pétitions; les premières sont interdites, les secondes ne peuvent s'adresser qu'au Sénat. Plus d'amendements improvisés — ils doivent être soumis aux sections. Plus de luttes personnelles contre les ministres; ils mettront leur langue dans leur poche et laisseront plaider les avocats du Conseil d'Etat. Tout sera prévu, je l'espère, pour assurer la bonne tenue, la gravité, la sér nité d'une assemblée qui a la conscience de ses grands devoirs.

Le bureau sera certainement composé à l'avenant et vous ne trouverez autour de vous que des collaborateurs zélés, intelligents, déférents. Votre tâche sera ainsi singulièrement adoucie et facilitée. Votre nomination aura aussi pour excellent résultat de faire taire les jalousies ou les ambitions qui peuvent se produire. Pierre serait sans doute blessé de voir arriver Paul au fauteuil de la Présidence avec la grande position qui lui est faite par le Règlement et Paul ne serait pas plus satisfait de voir ce poste élevé occupé par Pierre: mais Pierre et Paul s'inclineront devant le choix du Prince-Régnant et chacun applaudira avec eux quand l'Assemblée élective sera présidée par Négry.

Voilà, sans compliment, mon cher ami, du fond d'un coeur dont vous connaissez de longue date la rude sincérité, ce que je pense du rôle que vous aurez à jouer. Je n'insisterai pas davantage. En répondant aux désirs du Prince-Régnant, vous répondez aux voeux de vos compatriotes. Il y a longtemps déjà que l'opinion publique vous a désigné pour le poste éminent que vous assignent votre réputation, votre expérience, votre dévouement à la chose publique et à S.A.S.

Un autre résultat, très important, de votre occupation, ce sera l'effet puissant et favorable que votre nomination ne manquera pas de produire à Constantinople. Ce sera d'abord, pour la Sublime Porte et pour les Puissances, une garantie de la sagesse de la future Assemblée. Et ce sera aussi, croyez-le, une grande force donnée au langage que vous avez toujours tenu — et peut-être — un argument décisif après les déclarations énergiques que, d'après une de vos dernières lettres, vous vous proposez de réitérer dans l'affaire des monastères dédiés, aussitôt après l'arrivée de Mr. Henry Bulwer à Constantinople.

Ce projet s'accorde à merveille avec les vues du Prince Régnant. Le plan à mon sens, serait celui-ci. Dès l'arrivée de l'Ambassadeur d'Angleterre vous feriez une visite à la Porte et aux représentants des Puissances garantes. Vous leur rappelleriez la conduite pleine de déférence du Gouvernement du Prince-Régnant; vous leur diriez que les lenteurs apportées à la solution de la question des monastères causent les plus grands embarras en Roumanie, que S.A.S. doit nécessairement dire quelque chose de cette question à l'ouverture du Parlement, qu'Elle doit des explications au pays et non plus des phrases ornées de promesses et d'exhortations à la patience, qui sont choses usées et que vous avez l'ordre de demander une solution quelconque; vous ajouterez que, pour vous, personnellement, la position n'est plus tenable, que vous avez dit votre dernier mot et que votre dignité ne vous permet pas de continuer plus longtemps des insistances dont vous êtes forcé de reconnaître l'inutilité. Cela dit, vous prendriez congé de la Porte et de la diplomatie, vous partiriez sans retard, quoiqu'on vous dise.

Je ne crois pas que vous puissiez trouver une sortie plus digne, plus honorable, ni, je l'espère, d'un plus grand effet. Vous viendrez droit à Bucarest, où vous arriverez, tout bien compté, quelques jours avant l'ouverture des Chambres. Vous aurez le temps de faire connaissance avec les députés et vous trouverez préparée, si cela vous agrée, une sage et paternelle allocution qui inaugurera convenablement votre présidence.

Nous sommes aujourd'hui le 17, style orthodoxe, et les Chambres ouvriront le 6 décembre. Si par hasard, Sir Henry Bulwer n'était pas arrivé le 24 ou le 25, *il faudrait agir comme s'il était présent et ne pas tarder plus longtemps.* Vous devriez même commencer vos démarches au reçu de cette lettre et tâcher d'être ici pour le 1-er décembre. Le Prince-Régnant attend votre réponse par le télégraphe; S.A.S. ne doute pas de votre acceptation et Elle en doute d'autant moins qu'Elle sait qu'Elle vous propose un véritable sacrifice. Mais, je vous le répète, il n'y a que vous, vous, mon cher Costaki, et encore vous.

J'écris quelques lignes à ce sujet à notre excellent ami Tissot. Voyez-le — il vous verra. Causez avec lui, je suis convaincu qu'il approuvera de toutes ses forces la proposition que j'ai été chargée de vous transmettre.

En faisant connaître votre acceptation, dites-moi si je dois vous chercher un logement. Les cent et quelques chambres de la Concordia sont louées, mais je vous dénicherai bien deux ou trois chambres modestes, tranquilles bien closes, à un rez-de-chaussée, dans les environs du Palais, c'est-à-dire à égale distance de vos soeurs et de la métropole, de vos affections et de vos devoirs, Monsieur le Président.

* * *

Oricât de insistent se cerea lui C. Negri, în numele lui Cuza, să primească Prezidenția Adunării legislative, oricât de facilă i se prezenta această sarcină și oricâte înlesniri i se puneau în vedere pentru îndeplinirea ei — între care și aceea că nu i se solicită « acest sacrificiu » decât pentru prima sesiune a legislaturii — el nu putu fi totuși convins să accepte. Ce privește modul insinuant și flatant în care i se adresa Baligot, acesta nu putea influența pe omul lipsit de orgoliu și de ambiție personală care era C. Negri. Toate stăruințele, cum se va vedea mai jos, rămaseră deci zadarnice.

Căci iată ce urmă.

La 25 Noemvrie (7 Decemvrie) Cabinetul domnesc din București telegrafiă Agenției noastre dela Constantinopol că alegerile din județe pentru Adunarea legiuitoare dădură majorități impunătoare, pe alocuri unanimități chiar, candidaților Guvernului, că șefii fostei opoziții obținură numai 12 voturi și că C. Negri fusese ales în mai multe colegii. Iar la 26 Noemvrie (8 Decemvrie)

că alegerile din orașe dădură acelaș rezultat ca și cele din județe, adică unanimităţi guvernamentale, că niciun candidat al opoziţiei nu fu ales, că C. Negri obţinuse mandate de deputat la Craiova, Bucureşti, Iaşi, Galaţi şi Tecuciu şi că judeţele au trimis în Adunare 16 ţărani, cei mai mulţi foşti deputaţi în Divanurile ad-hoc.

Alegerile terminate, în aceeași zi de 26 Noemvrie (8 Decemvrie), C. Negri telegrafiă Cabinetului domnesc din Bucureşti, ca răspuns la scrisoarea lui Baligot: « Sper că Domnul va binevoi să mă ierte: nu pot părăsi postul de aci, pentru cel pe care M. S. binevoește a-mi încredința ». Răspunsul nu era, evident, cel aşteptat. Totuşi nu fu socotit definitiv. Căci stăruinţe nouă se puseră pe lângă C. Negri. Şi anume: Două zile înainte de deschiderea Parlamentului, la 2/14 Octomvrie, Baligot telegrafiază acestuia: « Domnul mă însărcinează să vă spun că, dacă refuzul d-voastră de a accepta Prezidenţia Adunării elective, e pentru data apropiată a deschiderii Camerelor, puteţi să veniţi numai peste 15 zile ».

Mai mult. Fie în speranța că va reveni asupra refuzului său, fie pentru a-l pune în fața unui fapt împlinit, la Bucureşti apăru, în ziua de 3/15 Decemvrie, decretul domnesc pentru numirea lui C. Negri ca președinte al Adunării, fapt pe care Cuza-Vodă însuşi ţine a i-l comunica prin următoarea telegramă:

« Aflu că aţi acceptat mandatul de deputat ce vi s'a conferit de şase judeţe sau oraşe din cele mai importante şi că aţi optat, natural, pentru scumpul nostru Galaţi, pe care împreună l-am reprezentat în Divanul ad-hoc. Vă mulţumesc şi conchid prin aceasta că acceptaţi Prezidenţia Adunării elective, pe care ţara întreagă v'a decernat-o deja, de acord, în aceasta, cu intenţiile şi sentimentele mele afectuoase pentru d-voastră. V'am numit prin decretul de astăzi. Veniţi cât mai curând posibil ». In aceeaşi zi, Cabinetul domnesc (Baligot) telegrafiă lui C. Negri: « Acceptarea mandatului de deputat al Galaţilor a făcut pe Domn să creadă că aţi revenit asupra primei deciziuni. In consecinţă M. S. v'a numit preşedinte al Adunării elective ».

Intre acestea Parlamentul se deschise fără ca chestiunea Prezidenţiei Adunării să fi fost însă rezolvată. Căci, deşi decretul de numire al lui C. Negri se publicase, răspunsul său de acceptare, solicitat aşa de insistent de Cuza-Vodă, nu sosi. Dimpotrivă, el stăruia în refuz. In adevăr, la 9/21 Decemvrie telegrafiă Domnului: « Depeşa M. V. mi-a parvenit numai după patru zile. Sunt plin de recunoştinţă pentru cinstea pe care M. V. a binevoit a-mi face,

chemându-mă la Prezidenția Adunării elective. Imi este totuși imposibil să accept această înaltă favoare, căci, așa cum am scris, sunt bolnav de 20 de zile, în pat».

Era demisia formală și irevocabilă. De aceea, ca răspuns, Cabinetul telegrafiază, în aceeași zi de 9/21 Decemvrie, lui C. Negri: « Domnul insistă să nu vă dați demisiunea dela Prezidenția Adunării elective înainte de 15 zile, ca să aibă timp să aleagă pe cineva care să vă înlocuiască». Cererea nu putea fi refuzată. La 15/27 Decemvrie, el telegrafiază Cabinetului domnesc: « Nu voiu da încă demisiunea, pentrucă M. S. o dorește».

Cu această telegramă se încheie corespondența Negri-Cuza-Baligot cu privire la Prezidenția Adunării legislative, corespondență scoasă din acelaşi loc mai sus citat (Academia Română, ms. Nr. 4862, ff. 143—165). Din punct de vedere formal și practic, chestiunea fu soluționată, așa cum am arătat: fără a reveni asupra decretului de numire al lui C. Negri, Domnitorul însărcină, printr'un nou decret domnesc, pe vicepreşedintele Adunării, Al. Em. Florescu, să conducă lucrările ei, până când președintele se va putea prezenta la postul său, ceia ce, se știa bine în țară, nu avea să se întâmple niciodată.

* * *

Ce a determinat pe C. Negri, amicul devotat și încercat, sfetnicul chibzuit și luminat și colaboratorul valoros și prețios al lui Cuza-Vodă, în toate împrejurările și în toate chestiunile mari politice, — ce l-a determinat, zic, să refuze cererea așa de insistentă a acestuia, într'un moment din cele mai importante și într'o situație din cele mai dificile ale domniei lui? Căci motivele invocate de dânsul — necesitatea rămânerii mai departe la Constantinopol ca agent al țării și boala — nu pot justifica acest răspuns.

In adevăr, dacă Cuza-Vodă însuși socotea că se poate dispensa de serviciile lui C. Negri pe lângă Poarta Otomană, însemna că prezența lui acolo nu mai era absolut necesară și că, negreșit, pentru Domn, demnitatea ce-i conferea era mult mai importantă și utilă sub raport politic și personal. Și cu drept cuvânt. Căci marile probleme politice și diplomatice ale țării la Constantinopol se rezolvaseră. Ceia ce mai rămăsese — epilogul afacerii mănăstirilor închinate, capitulațiunile, împrumutul, concesiunile de lucrări etc. — erau chestiuni secundare și mai puțin urgente. Ele puteau fi tratate și rezolvate și de locțiitorul lui C. Negri la Agenție, I. Bărdeanu, ori chiar amânate.

Dimpotrivă, mult mai importante pentru Cuza-Vodă erau acum problemele de politică internă, care, după lovitura de Stat dela 2 Mai 1864, trecură pe primul plan al preocupărilor și grijilor sale. Căci Domnul își dădea bine seama că regimul de guvernare personală ce octroiase pe baza Statutului desvoltător nu se putea impune, în țară și în afară, decât prin oameni de mâna întâia — de mult prestigiu și de necontestată autoritate. Ori între cei ce rămăseseră în jurul Domnului, cel mai de seamă, sub acest raport, era C. Negri. Prezența lui la Prezidenția Adunării legislative avea să fie, moral și politic, în situația dată, de mare importanță. De aceia i-a și fost așa de fervent și insistent cerută ca *un sacrificiu* pentru țară și pentru Domn. Iar aceasta numai temporar — pentru întâia sesiune a legislaturii.

La fel, motivul de boală nu putea fi determinant pentru Cuza-Vodă. El îngăduise doar lui C. Negri să vină în țară numai după ce se va fi restabilit complet și ar fi fost dispus, de sigur, să facă, în această privință, orice altă concesiune dorită. Totul pentru dânsul era, cum am văzut din corespondența cu prietenul său, să accepte demnitatea oferită. Iar după ce fusese numit, să nu demisioneze ori cel puțin să amâne această demisie cât mai mult. De aceea, deși prezentată, demisia lui C. Negri nu se publică. Nominal el rămase așa dar președinte al Adunării pentru întreaga sesiune, fiind înlocuit, în atribuțiile sale, de vicepreședintele Al. Em. Florescu. Numai în sesiunea următoare, Cuza-Vodă numi un alt președinte — pe Manolache Costache Epureanu.

Așa fiind, trebue să cercetăm și, dacă se va putea, să stabilim adevăratele cauze care l-au determinat pe C. Negri să nu accepte cu niciun preț demnitatea de președinte al Adunării legislative. Aceste cauze, după opiniunea noastră, trebuesc căutate pe de o parte în părerile pe care el le avea despre parlamentarism și vieața parlamentară, așa cum se înțelegea și se practica la noi, iar pe de altă parte în firea, în temperamentul și în concepția sa politică.

Pe cele dintâi le cunoaștem dintr'o scrisoare a sa către M. Kogălniceanu, ca răspuns la propunerea pe care acesta i-o făcuse de a primi Ministerul Lucrărilor publice în Guvernul de atunci (1869). Căci iată ce scria el prietenului său (G. G. Mironescu, *Contribuțiuni la biografia lui Constantin Negri*, în Analele Academiei Române, sec. ist., seria III, tom. XXII, mem. 3).

« Sunt mâhnit și spăriet de zădărnicia resultatelor parlamentarismului nostru: o necontenită pierdere de timp în lupte sterile, o perpetuă substituție a individualității în locul trebilor publice, o reciprocă înverșunare — într'un cuvânt, numai bătălie între partizi. Dumnezeu știe în ce țel; dar spre marea daună a țărei.

« Pe de altă parte, ca decurgere vederată din o așa stare de lucruri, văd asemene pe toți miniștrii cu pușca la ochiu, ne mai având timp a face altă ceva decât, ca în fața dușmanului, a se apăra în contra interpelărilor și a discuțiunilor de tot felul, care 9 părți din 10 nu produc alt beneficiu, decât exercițiul unei retorice pline de flori negreșit, dar în roduri puțin producătoare.

« Ș'apoi încă în ce epocă s'au prelungit toate aceste? Tocmai când mai mult decât totdeauna ne sunt trebuitoare hărnicia și obșteasca înțelegere ca se întemeim țara în lăuntru, unde, fiind într'însa uniți și vârtoși, se fim tari și din afară.

« Este de mirat cum un neam isteț și ager ca al nostru, să nu fi înțeles până acum adevărata parte frumoasă și practică a instituției constituționale, care este fără îndoeală — prin ciocnirea ideelor tuturora de unde naște adevărul — cea mai nimerită pentru buna ocârmuire a popoarelor. Chiria deșteaptă cărăușul și în zadar s'ar mai zice că, până a fi cineva meșter, trebue mai întâi se treacă prin ucenicie. Căci am avut toată vremea să înaintim în graduri și prea mult ține această ucenicie ».

Acestea erau așa dar părerile lui C. Negri despre vieața parlamentară dela noi. Trebuia să le cunoaștem ca să înțelegem de ce ea îi repugna în așa grad. Scrisoarea e din 1869. Dar și înainte, aceleași păreri avea. N'a fost el oare cel dintâiu care a consiliat pe Cuza-Vodă ca, în interesul țării, pentru promovarea marilor reforme sociale și politice necesare, să ia însuși conducerea frânelor Statului, disolvând Parlamentul care se opunea categoric și hotărît acestor reforme?

Evident, apoi, el nu credea nici că noul Parlament, dela 1864, va fi mai bun decât cele dinainte, cu toate perspectivele idilice pe care i le prezenta în scrisoarea sa Baligot. Căci C. Negri știa doar bine că nu prin legi și decrete se face educația politică a popoarelor și că aceasta e în funcțiune de nivelul lor cultural și de timpul uceniciei lor, cum se exprimă în scrisoarea mai sus citată și din care se vede că el nu era împotriva sistemului de guvernare constituțional și parlamentar, ci numai împotriva modului cum se practica la noi acest sistem.

Am mai zis că și firea, temperamentul și concepția sa despre vieața politică îl determinau să evite Parlamentul. Ne-o spune tot el, în aceeași scrisoare către M. Kogălniceanu:

« Așa dar mă resum și zic că, în situația de astăzi, unde mi se pare mie că patima domnește asupra cuminției, unul ca mine nu face doi bani la ocârmuire.

« Afară și de aceasta, am luptat de ajuns în contra bătrânilor noștri și tu și eu și cu toți amicii noștri de atunce, până ce i-am dat afară din privilegiile lor, căci așa cerea imperios timpul nostru; am împins cu toții pe nepreţuitul Grigore-Vodă la eliberarea robilor, la combaterea pe cât se putea a veneticilor ce ne ocupau ţara, la unire și la altele multe; am văzut, subt Cuza-Vodă, unirea făcută, marea gloată, până atunce desmoștenită, în sfârșit împroprietărită, pochii greci înapoiaţi de unde au venit, atârnarea noastră de Turc un simplu cuvânt deșert și numai diplomatic, comuna, adecă dreptul fiecăruia de a se cârmui în casa sa, așezată. Și cum la toate aceste, împingând și eu cât am putut,— de asemene resultate mă aflu astăzi mulţămit, dar și obosit.

« Ș'apoi mai am și o meteahnă. Când sînt ceva și undeva, bine reu fac din capul meu. Așa am făcut cu Ghica, așa cu Cuza. Dar acum, în faţa mulţimei ce cu drept cuvânt trebue să-ţi scruteze actele, nu mai poate fi așa, nici să pretindă cineva o încredere ce nu iartă legea ».

Da, om de muncă pozitivă, el nu se putea complace în acţiuni negative. Temperament liniștit și reflexiv, evita agitaţia și improvizaţia. Partizan al bunei înţelegeri între fraţi, detesta pe toţi cei ce o zădărniceau. Cu atari simţăminte, evident, nu avea ce căuta în Parlament, mai cu seamă ca președinte al său. Socotea că e mai bine să stea de o parte, cum a și stat, după abdicarea lui Cuza-Vodă, până la sfârșitul vieţii sale — în 1876. Ne-o spune sincer și onest ca totdeauna, în a doua scrisoare către Mihail Kogălniceanu publicată în același memoriu al d-lui Gh. Mironescu.

Aceste sunt, credem, cauzele care au determinat pe C. Negri să refuze Prezidenţia Adunării legislative dela 1864. Ele izvorăsc, cum am zis, din credinţele și sentimentele sale, cu care nu înţelegea să transacţioneze. Așa a fost C. Negri. Și așa au mai fost și alţi contimporani ai săi din marea generaţie a unirii Principatelor.